

№ 9 Кызыл-Тоо орто мектеби

Сабактын иштелмеси

Тема : Маалыматтык коопсуздук
эрежеси.

Мугалим : Кандаралиева Г

Тема: Маалыматтык коопсуздук эрежелери.

Өзөктүү

компетенциялар: Күтүлүүчү натыйжаларга багытталган максаттар:

Окуучулар:

Информациялык • Интернет тармагын колдонуудагы болжолдуу тобокелдиктерди, коопсуздук проблемаларын талдап, ачыкташат,
• тармактагы коркунучтардан коргонуу жолдорун аныкташат,

Социалдык-

коммуникативдик • ар кандай кызыкчылыктагы адамдар менен тил табышканды үйрөнүшөт,

Өзүн-өзү уюштуруу жана көйгөйлөрдү

чечүү • компьютердин адамдын ден соолугуна келтирген зыяны жөнүндөгү түшүнүктөрүн калыптандырышат,
• - Интернетти коопсуз, адептүү жана жоопкерчиликтүү колдонуу көндүмдөрүн бекемдешет

- - өзүлөрүнүн көз карашын жактап, оюн туура билдирүүгө үйрөнүшөт,
 - - күнүмдүк проблемаларды чечүүдө логикалык ой жүгүртүү көндүмдөрүн пайдаланууну өнүктүрүүнү улантышат.
- Убакыт: 45 мүнөт

Ресурстар: окуучулар үчүн кошумча материалдар:

Интернеттен коопсуз, сыпайы баарлашуу. Көздөр үчүн гимнастика.

Сабактын жүрүшү:

1-кадам. “Бизди Интернеттен кандай коркунучтар күтүп турат” - деген суроонун тегерегинде мээ штурмун жүргүзүү.

Мүмкүн боло турган жооптор:

- Персоналдык компьютерди зыянга учуратуучу программалык камсыздоону жуктуруп алуу коркунучу;
- Жаман, жагымсыз мазмундагы нерселерге кирүү. Бул зордук-зомбулукка, баңгиликке, өзүн-өзү өлтүрүүгө, тамактан баш тартууга, киши өлтүрүүгө, улутчулдук идеологияга түрткү болуучу мазмундагы беттер;
- Электрондук почта же чаттар аркылуу бейтааныш адамдар менен мамиле түзүү. Кара ниет, ниети бузук адамдар жаш балдардан керектүү жеке маалыматтарды алдап билип алуу үчүн так ушул каналдарды пайдаланышат. Өзүлөрүн балдардын курдашы болуп таанышып, жеке маалыматты билип алат дагы, жолугушуу аракеттерин көрүшөт;
- Интернеттен көңүл ачууну көздөп, мисалы, оюндарды издеп жатканда, күтүүсүз карта ойноочу серверге кабылып калып, чоң суммадагы акчаны уттуруу;
- Чексиз, ойлонулбаган сатып алуулар.

Мугалимдин сөзү: Интернет – бул адамзаттын зор ойлоп табууларынын бирден-бири болуп, жашообузду түп тамырынан бери өзгөрттү. Азыр биз Интернет менен байланыштуу “маалымат коопсуздугу” деген эмне экенин талдап көрөлү.

Интернет – биздин дүйнөнү түп тамырынан бери өзгөрткөн эң зор мааниси бар ачылыш. Бирок, ошол эле Интернеттеги маалымат коопсуздугу жөнүндө дагы билүү керек.

Маалымат коопсуздугу – бул маалыматты жана анын ээсин ар кандай кокустан же атайын эле кара ниеттик менен жасалган таасирлерден сактоо.

“Жакшыбы же жаманбы” көнүгүүсүн иштөөдө, мугалим ар түрдүү жагдайларды атайт, ал эми окуучулар аларды “минус” же “плюс” белгилери менен белгилешет:

- Мобилдик Интернет менен колдоносунарбы?
- Мыйзамсыз билдирүүлөр келди беле?
- Интернеттен кордоочу билдирүүлөрдү алдыңар беле?
- Онлайн оюндарды ойнойсуңарбы?
- Сабакка даярданууда мобилдик Интернетти колдоносунарбы?
- Мобилдик Интернеттен музыка угасыңарбы?

Балдар корутунду жасашат: Интернет ар бир адамдын жашоосуна таасирин тийгизет, ошондуктан ар бир киши өзүнүн маалымат коопсуздугуна кам көрүшү керек.

2-кадам. Бетачар (презентация) “Интернет тармагындагы жүрүм-турум эрежелери”.

1-слайд. Эч качан бейтаанышка өзүңөрдүн аты-жөнүңөрдү, телефондун номурун, жашаган же окуган дарегин, кредиттик карталардын сандарын же жашыруун белгилерди (паролдорду), жакшы көргөн эс алуу жайларыңар тууралуу айтпагыла.

2-слайд. Өзүңөр жөнүндө эч кандай маалыматты көрсөтпөгөн экрандык ысымды, окуган мектептин дарегин, көп барган же эс алган, же барууга мерчемдештирип жаткан жайлардын бейтарап (нейтралдык) атын пайдалангыла.

3-слайд. Компьютердин иштөөсүндө бир нерсе сизди кабатыр кылып жатса, аны тезинен өчүрүү керек. Бул жөнүндө ата-энеңе же башка улууларга айтып бергиле.

4-слайд. Интернетте болгон сизди оңтойсуздануу, уялып кысылуу же тынчсызданууну алып келген окуялар тууралуу сөзсүз улууларга айтып бергиле.

5-слайд. Ар кандай жагымсыз билдирүүлөрдөн сактануу үчүн электрондук почтанын чыпкасын (фильтр) колдонула.

6-слайд. Интернеттен таанышкан бейтааныш адам менен жеке кезигишүүгө барганга эч качан макул болбогула. Мындай чакыруулар жөнүндө токтоосуз ата-энелериңерге айтып бергиле.

7-слайд. Электрондук почта менен же чатта жеке маалыматты билүү үчүн кыйытма суроолорду берип же сексуалдык мүнөздөгү сунуштардын четин чыгарып билдирүүлөрдү жазса, ошол эле учурда тезинен өчүрүп, байланышты токтоткула. Бул жөнүндө ата-энеңерге айтып бергиле.

8-слайд. Интернетти пайдалануунун жакшы жактары:

Ар түрдүү маалыматты алуунун тездиги;

- Twitter, ВКонтакте, Фейсбук, Одноклассники жана башка социалдык тармактарда жана форумдарда баарлашуу;
- Эл аралык сынактарга катышуу;
- Кошумча билим алуу;
- Бош убакта, ара чолодо, кол тийгенде Интернеттеги маалымат менен таанышуу;
- Маалыматтык иш билгини (компетенттүүлүктү) калыптандыруу, маалымат менен иштөөгө үйрөнүү;

9- слайд. Интернетти пайдалануунун терс жактары:

- Ден-соолуктун начарлашы: көздүн көрүүсүнүн начарлашы (компьютердик көрүү синдрому), кыймыл-аракеттин азайышы, кыр арканын кыйшайышы, өнүгүүнүн психикалык жана интеллектуалдык бузулуусу;
- Зыяндуу маалыматтар (асоциалдык сайттар): диний секталар, экстремисттик сайттар(скинхед, неонацисттер, исламисттер ж.б.), сөгүнүү лексикасы;
- Психологиялык басым жасоо: маньяктар, алдамчы, кесептер, өспүрүмдүк агрессия.

3-кадам. Көйгөйлүү жагдай

Аларды чечкенге аракеттенгиле:

Ойлонуп көргүлөчү, биздин жашоодо Интернет жок болгондо, турмуш кандай өзгөрөт эле? Талкуунун аягында окуучулар эки тизме түзүшү керек:

Менин жашоомдон Интернет кетсе, эмне жоголот?

Менин турмушумдан Интернет кетсе, эмне пайда болот?

(Окуучулардын эң узун тизмеси окулат.)

4-кадам. “Макулмун-макул эмесмин” ыкмасын колдонуу. Окуучуларга кандайдыр бир ойлорду ырастоо же жокко чыгаруу сунушталат.

Өзүлөрүнүн ойлорун билдирүү “Ооба, мен жогоруда айткандар менен макулмун...” же “Жок, мен муну менен макул эмесмин...” деген сөздөр менен башталышы керек.

- Интернетте баарлашууда башка колдонуучулар менен ачык чырай, достордой мамиле түзүү керек. Интернеттен сөз менен кордоочу, одоно сөздөрү бар билдирүүлөрдү жазууга болбойт, аларды окуу угуп тургандай эле жагымсыз.

Катаал мамиле жана кесек сөздөр зомбулукка, өзүн-өзү өлтүрүүгө, чүнчүү, чөгүп кетүүгө, мектептик чөйрөнүн ичиндеги басмырлоого алып келиши мүмкүн.

- Башка колдонуучулардын жаман сөздөрүнө жана ыза кыларлык аракеттерине туура мамиле кылууга, өзүңөрдүн таасирденүүңөрдү эч көрсөтпөгөнгө үйрөнгүлө. Агрессордун өзүндөй мамиле кылуу үчүн ошондой эле жооп берүү таптакыр туура эмес. Ал ресурстан кетип, жеке маалыматтарыңарды өчүрүп салуу, такыр болбосо тынчтык жолу менен чечүүгө аракет жасоо керек. Такыр кайдыгер болуп, көңүл бурбай коюу хулиганды тынчтандыруунун эң жакшы жолу.

- Интернетке чыгарылган жеке маалыматты, сүрөттөрдү агрессор кайра өзүңөргө каршы колдонушу мүмкүн.

- Эгерде адам Интернеттен кодулоо, куугунтуктоого дуушар болсо, ал жагдайдан жол табууга жардам бериңиз. Дээрлик бардык сайттарда жана форумдарда ыза кылып, кордоочу кишини тосмолоп (заблокировать) салууга, модераторго же сайттын администрациясына арыз менен кайрылып, анын Веб бетин жаап салууну талап кылса болот.

- Кордоо (буллинг) Интернет тармагынан чыныгы турмушка өтүп кетпегенине көзүңүз жетиши керек. Эгерде келип түшкөн коркутуулар курмандыктын же анын үй бүлөсүнүн өмүрүнө жана ден соолугуна зыян келтириши мүмкүн болсо, укук коргоо органдарынын коргоосуна укугуңар бар. Ал эми кордоочулардын аракеттери жазалоо статьяларына жана укук бузуулардын административдик кодексине ылайык сыпатталат.

- Эгерде силердин досуңар, классташыңар же алардын тааныштары Интернеттен зордук-зомбулукка, кордоого(буллингге же кибербуллингге) дуушар болуп жатса, токтоосуз класс жетекчиңерге же мектептеги психологго кабарлагыла.

- Сөзсүз тезинен чара көрүү зарыл! 47

Талкууга коюлган суроолор:

Кандай жеке маалыматтарды Интернеттеги ачык кирүүгө мүмкүн болгон тармагында жарыялоого болбойт? Силерге белгисиз мазмундагы билдирүүлөрдүн файлы келсе, эмне кыласыңар? Силердин почтага беш кишиге сал деген кат келсе эмне кылышыңар керек? Кибербуллинг деп эмнени түшүнөсүңөр? Силердин электрондук почтаңардын же социалдык тармактагы барактын жашыруун белгилерин (паролдорду) кантип сактоо керек?

Сабактан тышкаркы ишмердүүлүк (үй тапшырмасын берүү жана андан аркы ишмердүүлүк): Интернеттен “коркунучтуу” маалыматтан коргой турган сайттарды тапкыла.

МУГАЛИМГЕ ЖАРДАМ: САБАККА КОШУМЧА МАТЕРИАЛДАР

Көздөр үчүн көнүгүүлөр:

1. Оңго, андан кийин солго кароо;
2. Өйдө, андан кийин ылдыйга кароо;

3. Эми бир нече жолу көзүңөрдү жумуп, кайра ачкыла;
4. Азыр болсо оң жакка карап көзүбүз менен сааттын жебеси боюнча тегеректерди тартабыз;
5. Андан кийин сол жакка карап көзүбүз менен сааттын жебесине каршы тегеректерди тартабыз;
6. Эми кыры менен жаткан сегиз деген санды (же чексиздик белгисин) көзүбүз менен тартабыз;
7. Акырында, эч кандай чыңалуусуз эле көзүбүздү ачып-жумабыз.
8. Ушул көнүгүүлөрдү компьютер менен иштегенде ар бир 30 минута сайын жасап туруу зарыл.

Кыр арка сөөгү, арка омурткалар үчүн көнүгүүлөр:

1. Ошентип, отургуучта отурган абалыңарда колуңарды тизеге коюп, ийиниңерди айландыруу кыймылдарын аткаргыла.
2. Эми бир колуңарды башыңардын үстүнө көтөрүп, экинчисин шыпка жеткенге аракет кылгансып чыканактан түрткүлө. Андан кийин ушу эле кыймылды экинчи колуңар менен дагы кайталагыла.
3. Азыр болсо эки колду белине такап, чыканакты артка буруп, төшүн алдыга чыгаруу керек. Ушул абалда бир нече секунд кармоо туура.

Колдор үчүн көнүгүүлөр:

1. Муштумду түйүп алып колду айландыруу.
2. Эми колуңарды көкүрөккө такап, болушунча ылдый эңкейгиле.
3. Колдун чоң бармагына иреети менен бардык манжалардын каршылык көрсөтүү кыймылын жасайбыз.
4. Эң аягында, муштумду түйүү жана муштумду жазуу.

Интернетте коопсуз баарлашуунун эрежелери 50

Интернеттен көргөнүңөрдүн бардыгына ишене бербегиле, ал жакта жалган маалымат көп болот.

- Бейтааныш адамдарга өзүңөрдүн профилди ачууга жол бербегиле.
 - Интернетке жүктөп жөнөткөн маалыматтын бардыгына көз салып туруңуз.
 - Кандай гана себеп болбосун, бейтааныш адамдарга жеке маалыматыңарды билдирбегиле (жашаган жердин дарегин, телефондун номурун ж.б.)
 - Силер тааныбаган агрессивдүү жана шектүү адамдан келген билдирүүлөрдү тоготпой, этибар албай, көңүл салбоо керек.
 - Онлайн - баарлашуу жашыруун (анонимдүү) эмес экендигин түшүнүү керек.
- Башка колдонуучулар сиздин жеке кат алышууңарды көчүрүп, чыгарып жана башкаларга салышы мүмкүн.

Ата-энелерге кеңештер

Интернет - бул баарлашуу, окуу жана эс алуу үчүн эң сонун жай. Бирок чыныгы жашоодогудай эле, бүткүл дүйнөлүк желе дагы өтө кооптуу болушу мүмкүн. Биздин балдар үчүн Интернеттин кооптуулугун азайтуу максатында бир нече сунуштарды келтиребиз:

Интернетке балдарыңар менен бирге киргиле. Балдарыңардын силер менен Интернеттеги ийгиликтери же жолу болбой калгандыктары менен бөлүшкөнүнө дем берип, кызыктыргыла.

Эгерде аларды Интернетте бир нерсе тынчсыздандырса, жаап жашырбай сөзсүз силер менен бөлүшүү керектигин балдарга түшүндүргүлө.

ICQ, Microsoft Messenger жана башка ушу сыяктуу өтө тездикте билдирүүлөр менен баарлашкан программаларды колдонууда, онлайн оюндарда ж.б. каттоону талап кылган жагдайларда, чыныгы атын каттабай, жеке маалыматты камтыбаган ат менен катталуу керектигин түшүндүрүү керек. Балаңарга жеке маалыматтарды, мисалы, жашаган жеринин дарегин, телефондун, мектептин номурун, жакшы көргөн эс алуу, сейилдөө жайларын, мектептен кайткан убагын, ата-эненин иштеген жерлерин ж.б. жеке маалыматтарды билдирүүгө болбостугун түшүндүрүү керек. Балдарыңарга Интернетте болобу же чыныгы жашоодо болобу жакшы иштер

же жаман жоруктар бирдей эле бааланарын түшүндүргүлө, аларды Интернеттеги аңгемелешип отурган кишини сыйлоого үйрөткүлө. Балдарыңар сыпайы сөз, сылык мамиле Интернетте деле чыныгы жашоодо гудай эле таасир этерин түшүнгөнүнө көзүңүз жетиши керек.

Балдырыңарга Интернеттен таанышкан кишилер менен эч качан жолгушууну издебешин, алар өзүлөрү айткандан такыр башка киши болуп чыгышы мүмкүн экендигин, Интернеттен окугандын же көргөндүн бардыгы эле чындык болбосун, өзүлөрү түшүнбөй жатканын сурап-билүүгө үйрөткүлө. Аларды Интернеттеги атайын программалык камсыздоо ыкмалары менен көзөмөлдөөнү унутпаңыздар. Бул зыяндуу мазмунду чыпкалоого, балаңар кайсы сайтта отуарын жана анда алар эмне кылып жүргөнүн билүүгө жол берет.

Балдарыңарга Интернеттеги чындыкты калптан айырмалоого кантип үйрөтсө болот?

Интернеттен алган ар бир материалды сын көз караш менен кабыл алууну, анткени ар ким өз сайтың түзүп алып, ага дегеле эле бардыгы каалаган маалыматты жүктөй алышың, ал материалдар чындык экенин эч ким текшербей турганын, Интернеттен көргөндү дайыма сынап, башка булактардан дагы текшерип, байкоо зарыл экендигин балдарга жеткиликтүү түшүндүргүлө.

Ушунун бардыгын балдарга кантип түшүндүрсө болот?

Муну эң эле кичине кезинен баштап керек, анткени азыркы заманда мектепке чейинки бөбөктөр деле Интернетти колдонушат, демек аларга чындыкты калптан ажыратууну эрте эле үйрөтүү зарыл;

Балдарыңарды Интернеттен эмнени көргөнү, билгени тууралуу айтып берүүсүн адат кылып алгыла. Мисалы, тиги же бул сайт эмнени билдирет деп, анда эмне бар деген суроолорду берип, акырындап билип туруу керек.

Сиздин бала Интернеттен көргөн маалыматты дагы башка жерден (журнал, радио, газета, башка сайт, телеберүүлөрдөн) өз алдынча текшере алышына ынаныңыз. Балаңызды сиз менен кеңешүүгө үйрөтүңүз, алардын көйгөйлөрүн чечүүдө кол шилтеп коюу такыр болбошун эсиңизден чыгарбаңыз.

Балдарыңардын ар түрдүү булактарды, мисалы китепкананы колдонуу пайдалуу экенине мактоо менен жетишкиле. Мисалы, дисктеги энциклопедияны белек кылып берсе болот, бул маалыматтын башка, жаңы түрлөрүн колдонууга үйрөтөт; Балдарыңарды Интернеттен ар түрдүү издөө ыкмаларына, изчалуу механизминен үйрөткүлө;

Балдарыңарга расизм, фашизм, улуттук жана диний кастык дегендерди түшүндүрүп койгула, анткени ушундай маселелер боюнча көптөгөн сайттар атайын иш жүргүзүшөт, аларды чыпкалоо дагы кыйынчылыкка турат. Ошондуктан алдын ала туура түшүндүрүү чоң мааниге ээ.

Өтө тездиктеги билдирүүлөр менен алмашуу кызматын пайдаланууну үйрөтүп койгула

Өтө тездиктеги билдирүүлөр менен алмашуу кызматын пайдаланууда жөнөкөй эле коопсуздук эрежелерин балаңыздын эсине салып койгула:

Жеке маалыматтарды билдирген графаларды толтурба, анткени аларды бардыгы көрүп алышы мүмкүн да;

Интернеттен бейтааныш адам менен сүйлөшпө;

Балдарыңардын контакттагы тизмесин текшерип туруңуз, алар бардыгын таанып билишеби, көзөмөлгө алыңыз;

Жаңы тааныш пайда болсо, ал тизмеге кирүүгө суранып жатса (запрос берсе), ал адамды көңүл коюп текшергиле, анткени ал өзү айткандан башка адам болуп чыгышы мүмкүн;

Өтө тездиктеги билдирүүлөр менен алмашуу кызматын пайдаланып ушак-айың, ар кандай уламыштарды таркатууга болбойт;

Интернетти пайдаланган балдарыңарды аңдуу, жөнсүз шекшинүү болбостон, алар менен ишенчиктүү, ачык көңүл мамилелерди түзүп алуу жакшы.

Сиздин балаңыз Интернеттен көз каранды болуп калышы мүмкүнбү? 52

Интернет-бул кереметтүү каражат экенин, өзгөчө уялчаак, ымала түзүүдө

кыйынчылыктарга дуушар болгон балдар үчүн, анткени ал жерде курактын, тышкы кебетенин же дене түзүлүшүнүн кенедей дагы мааниси жок. Ошого карабастан, көп учурда Интернеттен көз карандылыкка кабылып калуу калыптанышы мүмкүн. Бул проблема олуттуу кыйынчылыктарды жаратмайынча эч билинбейт. Андай ооруну шыр эле байкоо дагы татаал. Анда эмне кылуу керек?

Үйдө компьютерде иштөө эрежелерин тактап коюп, балаңардын Интернетте отуруу менен кыймыл аракетинин ортосундагы акылга сыйарлык балансты табууга аракеттенүү керек. Андан тышкары, компьютер бала уктап турган бөлмөдө болбостон, чоңдордун бөлмөсүндө турганы жакшы. Эң башкысы, сиз өзүңүз Интернетте канча убакыт отуруп жатканыңызга көңүл буруңуз, бул бала үчүн биринчи көрсөткүч.

Балдардын курактык өзгөчөлүктөрүнө карата сунуштар 53
6-12 жаш

Адатынча, Интернетте кандай маалыматтар болорун балдар билет. Аларды угуп, окуп көргөндү каалагандары кадыресе эле нерсе. Андай балдарга окуганга эрте же керексиз, зыян боло турган нерселерге жете албагандай кылып “Ата-энелик көзөмөл” каражатынын жардамы менен тосмолоп койсо дагы болот.

Бул курактагы коопсуздук кенештери

- Балдарыңар менен бирдикте Интернетке кирүүнүн үй эрежелерин түзүп койгула жана алардын сөзсүз аткарылышын талап кылгыла.
- Балдарыңардан компьютерде отуруунун убакыт ченемдеринин атактарылышын талап кылгыла.
- Сиз буга каалаганыңыз үчүн эле көзөмөл жүргүзүп жатпастан, балаңардын коопсуздугун көздөп жатканыңызды жана дайыма жардамга келе турганыңызды көрсөтүңүз.
- Интернетке туташтырылган компьютер жалпы бөлмөдө ата-энелердин көз алдында болушу керек.
- Баягы эле, мурунтадан бери колдонулуп келген “Ата-энелик көзөмөл” каражатынан тышкары, каалабаган, ылайыксыз, жаман, жагымсыз контенттерге жол бербеш үчүн дагы кошумча тосмолоо каражаттарын колдонуңуз.
- Балдарыңар менен алардын Интернеттеги достору тууралуу аңгемелешүүнү унутпагыла.
- Интернеттеги достору менен жеке жолгушууларга барбоону балдарыңардан катуу талап кылгыла.
- Балдарыңар менен чогуу түзгөн “ак тизмеге” гана кирүүгө уруксат бергиле.
- Балдарыңарга электрондук почта, чаттар, өтө тездиктеги билдирүүлөр менен алмашуу кызматы, каттоо формалары, жеке профиль, Интернеттеги сынактарга катталуу же башка кандай гана болбосун каражаттар аркылуу эч кандай жеке маалыматтарды билдирбегенге үйрөткүлө.
- Силердин уруксатыңар жок эч кандай программаларды жүктөбөгөнгө балдарыңарды көндүргүлө. Байкабай вирустарды же башка жагымсыз нерселерди киргизип аларын түшүндүрүп койгула.
- Балдарыңарга компьютерде иштөөнүн чектелүү эсептик жазуусун түзүп койгула.
- Балдарды Интернет менен байланыштуу кандай гана болбосун коркунучтар же тынчсыздануулар болбосун, силер менен бөлүшүүгө көндүргүлө. Андайлар жөнүндө өзүлөрү айтып берсе, тынч, акырын, шашпай, жайбаракат, эч кандай коркунуч жок экендигин түшүндүрүп, колдоо көрсөтүп, ачык айтып бергендери үчүн мактап, мындан ары дагы ушундайлар болсо мага айтып берип, бөлүшсөң жакшы деп үйрөтүү керек.
- Балдарга Интернеттеги порнография жөнүндө айтып бергиле
- Кандай бейтааныш адамдар менен байланышы бар экенин билүү үчүн, балдардын электрондук почтасына кирүүгө жол берүүнү талап кылгыла.
- Тармакты бейбаштык, ээнбаштык кылуу, ушак айың же коркутууларды таратуу үчүн пайдаланууга жол берилбесин түшүндүргүлө.

13 төн 17жашка чейинки жаш өспүрүмдөр

Бул куракта ата-энелер тарабынан балдарын көзөмөлдөөсү бир топ эле татаал болуп калган кез, анткени алар Интернет жөнүндө ата-энелеринен алда канча

көбүрөөк билишет. Ошого карабастан, коопсуздуктун эрежелерин – балдар менен ата-эненин Интернет тууралуу макулдашуусун так сактоо өзгөчө маанилүү. Андан тышкары, балдарыңарды Интернеттеги ишмердүүлүгү тууралуу отчетторду улам-улам карап туруу керек. Бул жерден көңүл бура турган нерсе - ата-энелердин (же администратордун) паролунун мазмуну өтө жашыруун болушу зарыл!

Ушул курактагы коопсуздук боюнча кеңештер

Бул куракта өспүрүмдөр маалыматтарды издөө машиналарын, электрондук почтаны, өтө тездиктеги билдирүүлөр менен алмашуу кызматын, музыка жана фильмдерди жүктөөнү жигердүү колдонушат. Эркек балдар ар кандай чектөөлөргө баш ийбей, орой юморду, кумар оюндарды, “чоңдорго багытталган” сүрөттөрдү көрүүнү эңсеп турган кези. Кыздар болсо чаттарда баарлашууга көбүрөөк көңүл буруп, Интернеттен сексуалдык акидей асылууларга абдан сезимтал келишет. Ушул куракта кандай кеңеш берсе болот?

Өспүрүмдөр менен бирдикте Интернетке кирүүнүн үй эрежелерин түзүп койгула жана алардын сөзсүз аткарылышын талап кылгыла. Кирүүгө тыюу салынган сайттардын тизмесин (“кара тизме”) түзүп, Интернетте отуруу убакытты, анда баарлашуу боюнча (анын ичинде чаттарда) көрсөтмөлөрдү түзүп койгула.

Интернетке туташтырылган компьютер жалпы бөлмөдө болушу керек.

Балдарыңар менен алардын Интернеттеги достору тууралуу, алар эмне иш кылары, чыныгы эле жашоодогу болгон достору жөнүндө сүйлөшүп жаткандай эле аңгемелешүүнү унутпагыла. Тааныш адамдар менен баарлашып жатканына көзүңөр жетиш үчүн, өтө тездиктеги билдирүүлөр менен алмашуу кызматын колдонуп кимдер менен кат алышып жатканын карап көргүлө.

Каалабаган, ылайыксыз, жаман, жагымсыз контенттерге жол бербеш үчүн “Ата-энелик көзөмөл” каражатына кошумча дагы тосмолоо каражаттарын колдонуңуз. Балдарыңар кандай чаттарды пайдалануусун билишиңер керек. Өнүгүп-өсүүгө

багытталып, ачыкталган чаттарды колдонуусуна сыйлап кызыктырып, дем берип, жашыруун контенттерде баарлашууга тыюу салып, катуу талап койгула.

Интернеттен тапкан достору менен жеке жолугушууларга эч качан барбоону балдарыңардан катуу талап кылгыла.

Балдарыңарга электрондук почта, чаттар, өтө тездиктеги билдирүүлөр менен алмашуу кызматы, каттоо формалары, жеке профиль, Интернеттеги сынактарга катталуу же башка кандай гана болбосун каражаттар аркылуу эч кандай жеке маалыматтарды билдирбегенге үйрөткүлө.

Силердин уруксатыңар жок эч кандай программаларды жүктөбөгөнгө балдарыңарды көндүргүлө. Байкабай вирустарды же башка жагымсыз нерселерди киргизип аларын түшүндүрүп койгула.

Балдарыңарга компьютерде иштөөнүн чектелүү эсептик жазуусун түзүп койгула.

Балдарды Интернет менен байланыштуу кандай гана болбосун коркунучтар же тынчсыздануулар болбосун, силер менен бөлүшүүгө көндүргүлө. Андайлар жөнүндө өзүлөрү айтып берсе, тынч, акырын, шашпай, жайбаракат, эч кандай коркунуч жок экендигин түшүндүрүп, колдоо көрсөтүп, ачык айтып бергендери үчүн мактап, мындан ары дагы ушундайлар болсо бөлүшүүсүн өтүнгүлө.

Балдарга Интернеттеги уятсыз, адепсиз мазмундуу нерселер (порнография) жөнүндө айтып бергиле. Балдарыңарга керексиз маалыматтардан сактанганды, Интернеттен электрондук почтанын чыныгы дарегин билдирбөөгө, каалабаган каттарга жооп бербегенди жана атайын почта чыптагычын пайдаланууну үйрөткүлө. Сиздин өспүрүм балдарыңыз кирген сайттар менен тааныш болууну адат кылып алыңыз. Тармакты бейбаштык, ээнбаштык кылуу, ушак айың же коркутууларды таратуу үчүн пайдаланууга жол берилбесин түшүндүргүлө.

Ушул куракта кумар оюндарынын жана алардын кесепеттери жөнүндө, ал гана эмес, балдардын ойношу мыйзамга каршы келери тууралуу көбүрөөк аңгемелешиңиз.

Жагымсыз мазмундарга жол бербөө

Азыркы заманда ар бир эле бала Интернетке кирип алып, каалаган материалдарды көрө бериши мүмкүн экени өкүнөрлүк нерсе болуп калды. Алар болсо зөөкүрдүк, баңгилик, уятсыз, адепсиз мазмундуу нерселер (порнография), өзүн өзү өлтүрүүгө, тамактан баш тартууга, киши өлтүрүүгө түрткөн, улутчулдукту, ачыктан ачык фашисттик идеологияны даңазалаган ж.б. ушу сыяктуу беттер. Булардын бардыгы Интернетте чектелбей калды. Көп учурда бул беттерди көрүү баланын каалоосу менен деле байланышпай, өзгөчө порнографиялык мазмундагы чыгармалар өзүнөн өзү кайра-кайра чыгып калып жатат.

Электрондук почта же чаттар аркылуу бейтааныш адамдар менен баарлашуусу Барган сайын ушул каналдарды пайдаланып, балдарды өзүлөрүнүн жеке маалыматтарын айтып берүүсүнө мажбурлоо көбөйүүдө. Айрым учурда булар жаңы курмандыктарды издеген бачабаздар(педофилдер) болуп калышы мүмкүн. Өзүлөрүн баланын курдашы болумуш этип таанышып, кийин жолугушууну издейт.